

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

28 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej B. Z. i T. Z.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 7 kwietnia 2022 r., VI ACa 663/19,
w sprawie z powództwa B. Z. i T. Z.

przeciwko R. AG (S.A.) w W. Oddział w P.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu
Okręgowego w Warszawie z dnia 18 czerwca 2019 r.,
XXVC 1126/19, przez oddalenie powództwa o zapłatę odsetek
ustawowych za opóźnienie od zasądzonej kwoty
108 318,93 (sto osiem tysięcy trzysta osiemnaście 93/100) zł za
okres od 13 czerwca 2017 r. do 3 lutego 2022 r. i za okres
od 24 marca 2022 r. do dnia zapłaty oraz przez uwzględnienie
zarzutu zatrzymania (pkt I.lit. a. tiret drugie) i w tych granicach
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do
ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Władysław Pawlak

Paweł Grzegorzcyk

Agnieszka Piotrowska

[PG]

UZASADNIENIE

Powodowie B. Z. i T. Z. domagali się zasądzenia od pozwanego R. AG (S.A.) w W. Oddział w P. (taki sposób oznaczenia pozwanego wynika z art. 19 pkt 1 w zw. z art. 14 i art. 17 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 470) kwoty 108 318,93 zł - stanowiącej świadczenie nienależne z tytułu nadpłaconych świadczeń, na skutek abuzywności klauzul przeliczeniowych - z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 18 czerwca 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił powództwo zasądzając od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 108 318,93 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 13 czerwca 2017 r. do dnia zapłaty (pkt 1), zaś w pozostałym zakresie oddalił powództwo (pkt 2) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 7068 zł tytułem kosztów procesu (pkt 3) i rozliczył koszty sądowe (pkt 4).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że 23 stycznia 2008 r. powodowie zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego E. S.A. Oddział w P. umowę kredytu hipotecznego w kwocie 661 500 zł indeksowanego do CHF, na nabycie lokalu mieszkalnego, refinansowanie wydatków poniesionych na cele mieszkaniowe i pokrycie kosztów związanych z udzieleniem kredytu, z zobowiązaniem do jego spłaty w 480 równych ratach kapitałowo-odsetkowych. Składając wniosek kredytowy powodowie podpisali oświadczenie, że zostali zapoznani przez pracownika banku z ryzykiem zmiany stopy procentowej oraz że są świadomi skutków z tym związanych, a ponadto oświadczyli, iż zostali zapoznani z problematyką ryzyka kursowego i są świadomi wynikających stąd konsekwencji

oraz że będąc w pełni świadomi ryzyka kursowego rezygnują z możliwości zaciągnięcia kredytu w PLN. Postanowiono też, że w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, wypłata kredytu następuje w PLN według kursu nie niższego niż kurs kupna ustalony zgodnie z tabelą obowiązującą w banku-kredytodawcy w momencie wypłaty środków. Jeżeli wypłata kredytu następuje w transzach saldo zadłużenia z tytułu tego rodzaju kredytu wyrażone jest w walucie obcej i obliczane według kursu stosowanego przy uruchomieniu poszczególnych transz. Raty kredytowe podlegające spłacie wyrażone są w walucie obcej i w dniu ich wymagalności pobierane są z rachunku bankowego kredytobiorcy, po przeliczeniu według kursu sprzedaży określonego w tabeli obowiązującej w banku - kredytodawcy na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty kredytu. Powodom wypłacono kredyt w jednej transzy w kwocie 661 500 zł. W okresie od 5 marca 2008 r. do 5 listopada 2016 r. dokonali spłaty kredytu w łącznej kwocie 308 450,89 zł.

W ocenie Sądu pierwszej instancji klauzule indeksacyjne nie stanowią głównego świadczenia stron i mają poboczne znaczenie. Zawierają one postanowienia określające jedynie sposób wykonania umowy. Przeliczanie PLN na walutę obcą i odwrotnie nie jest dokonywane w ramach odrębnej czynności prawnej, lecz jako czynność służąca wykonaniu umowy kredytu i podejmowana w ramach tej umowy. W tej sytuacji brak jest podstaw do uznania, że samo istnienie w umowie kredytowej klauzul indeksacyjnych kształtowało prawa i obowiązki kredytobiorców w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszało ich interesy, zważywszy iż ryzyko zmian kursu waluty indeksacyjnej obciążało obie strony. Natomiast Sąd pierwszej instancji uznał, że tabela kursów walut obcych obowiązująca w banku - kredytodawcy nie spełniała przymiotów jednoznaczności i przejrzystości. W postanowieniach umowy kredytowej nie zmieszczono zapisów o wysokości stosowanego przez kredytodawcę spreadu walutowego, tj., czy w kursie ustalonym przez bank jest zawarty jedynie spread walutowy, czy też inne jeszcze świadczenia. W konsekwencji Sąd Okręgowy przyjął, że kwestionowane przez powodów klauzule indeksacyjne stanowią niedozwolone postanowienia w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. w zakresie odnoszącym się do ustalenia wysokości kursu waluty - waluty przeliczeniowej (tj. zarówno kursu kupna, jak i kursu

sprzedaży), dotyczącej określenia zwaloryzowanego zobowiązania kredytobiorcy. Po wyeliminowaniu abuzywnych części klauzul dotyczących przeliczenia brak jest miernika służącego do dokonania indeksacji i nie jest możliwe zastosowania indeksacji, co prowadzi do tego, że klauzule indeksacyjne w całości nie mogą mieć zastosowania, tym bardziej, że nie ma też odpowiednich przepisów dyspozytywnych określających zasady indeksacji walutowej w umowach kredytu bankowego. Postanowienia te nie wiążą konsumenta *ex tunc* i *ex lege*, zaś zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. strony są związane umową w pozostałym zakresie. W takim stanie rzeczy Sąd *a quo* uznał, że sporna umowa ma charakter umowy kredytu złotowego ze zmiennym oprocentowaniem, na które składa się suma stawki DBCHF (oparta o wskaźnik LIBOR 3M) i stałej marży kredytodawcy. W konsekwencji Sąd przyjął, że powodowie dokonali nadpłaty świadczeń i dochodzone przez nich roszczenie pieniężne zasługiwało na uwzględnienie.

W częściowym uwzględnieniu apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 7 kwietnia 2022 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w pkt 1 i 3 przez eliminację słowa „solidarnie”, oddalając w tym zakresie powództwo oraz przez oddalenie powództwa o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie od zasądzonej kwoty za okres od 13 czerwca 2017 r. do 3 lutego 2022 r. i za okres od 24 marca 2022 r., zastrzegając, iż zapłata przez pozwanego na rzecz powodów kwot wskazanych w wyroku nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem przez powodów na rzecz pozwanego kwoty 661 500 zł lub zabezpieczeniem roszczenia o jej zwrot (pkt I lit. a i b). Oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt II) i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III).

Sąd *ad quem* uznał, że sporna umowa jest nieważna z uwagi na abuzywność klauzul przeliczeniowych oraz brak dostatecznego pouczenia powodów jako konsumentów o ryzyku kursowym wynikającym z powiązania świadczeń w PLN z walutą obcą, przy braku możliwości uzupełnienia luki powstałej wskutek wyeliminowania niedozwolonych postanowień umownych. Jednocześnie Sąd drugiej instancji uwzględnił zgłoszony przez pozwanego w toku postępowania apelacyjnego zarzut zatrzymania w odniesieniu do kwoty wypłaconego kredytu. Pismo pozwanego zawierającego zarzut zatrzymania zostało doręczone powodom 24 marca 2022 r. i od tego momentu nie może być mowy o opóźnieniu po stronie pozwanego

w spełnieniu świadczenia zasądzonego wyrokiem Sądu pierwszej instancji. Rozstrzygając o roszczeniu odsetkowym Sąd odwoławczy wyjaśnił, że powodowie w piśmie z 27 stycznia 2022 r. (doręczonym pozwanemu 3 lutego 2022 r.) złożyli oświadczenie wskazujące na brak akceptacji niedozwolonych postanowień umownych.

W skardze kasacyjnej powodowie zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie w części uwzględniającej zgłoszony przez pozwanego zarzut zatrzymania oraz oddalającej roszczenie odsetkowe od zasądzonej kwoty 108 318,93 zł za okres od dnia 13 czerwca 2017 r. do dnia 3 lutego 2022 r. i od 24 marca 2022 r. do dnia zapłaty, wniesli o jego uchylenie w tym zakresie i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu oraz o oddalenie zgłoszonego przez pozwanego zarzutu zatrzymania. Zarzucili naruszenie prawa materialnego, tj. art. 497 k.c. w zw. z art. 497 k.c. i art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (dalej: „pr. bank.”), przez uznanie, iż umowa kredytu jest umową wzajemną oraz że do zwrotu świadczeń w razie nieważności umowy może mieć zastosowanie prawo zatrzymania, podczas gdy tego rodzaju umowa nie jest umową wzajemną; art. 385¹ k.c. w zw. z art. 9 i art. 76 Konstytucji RP oraz art. 6 i art. 7 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”), przez uwzględnienie podniesionego w końcowej fazie postępowania apelacyjnego przez pozwanego zarzutu zatrzymania, co skutkowało niemożnością realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 tej dyrektywy i osłabiając w ten sposób zniechęcający skutek, który powinien być wywierany na przedsiębiorców poprzez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów; art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. przez przyjęcie, że prawo zatrzymania może mieć zastosowanie do obowiązku zwrotu wzajemnych świadczeń pieniężnych, podczas gdy wzajemny zwrot świadczeń pieniężnych jest z istoty swojej zabezpieczony przez możliwość potrącenia tych roszczeń jednostronnym oświadczeniem woli; art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c., art. 405 k.c. i art. 410 k.c. przez niezasadne przyjęcie, że w przypadku nieważności umowy w następstwie bezskuteczności zamieszczonych w niej abuzywnych postanowień i powstania obowiązku zwrotu przez strony świadczeń jako nienależnych, odsetki za opóźnienie w zwrocie przez nieuczciwego przedsiębiorcę świadczeń spełnionych przez

konsumenta w wykonaniu nieważnej umowy nie są konsumentowi należne, jeżeli przedsiębiorca w toku postępowania zgłosił zarzut zatrzymania świadczenia podlegającego zwrotowi do czasu zaspokojenia jego roszczenia o zwrot wypłaconego kredytu; art. 497 k.c. w zw. z art. 496 k.c., art. 117 § 2¹ k.c., art. 118 k.c. i art. 120 k.c. z uwagi na uwzględnienie zarzutu zatrzymania pomimo przedawnienia zabezpieczonej w ten sposób wierzytelności pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione z nim indywidualnie nie wiążą go, jeśli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane jednoznacznie.

Przepis ten stanowił wynik implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy 93/13. Zważywszy na konstytucyjną hierarchę źródeł prawa, przepisy tej dyrektywy mają, w zakresie, który regulują, charakter nadrzędny w stosunku do przepisów prawa krajowego. Tak samo pierwszeństwo ma wykładnia przepisów tej dyrektywy dokonywana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wcześniej Europejski Trybunał Sprawiedliwości). Dlatego też przesądzenie w ramach krajowego porządku prawnego, że umowa o kredyt bankowy jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c. (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22), nie oznacza jeszcze, że w świetle prawa unijnego przedsiębiorca w sporze z konsumentem może zgłosić skutecznie zarzut zatrzymania.

W wyroku z 14 grudnia 2023 r., C- 28/22 Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej kolejny raz wyjaśnił, że w razie stwierdzenia nieważności umowy kredytowej zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem, konsument jest uprawniony do domagania się od przedsiębiorcy zwrotu świadczeń spełnionych przez konsumenta w wykonaniu tej umowy oraz odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania tego zobowiązania, po tym jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu tego

świadczenia, zaś zgłoszony przez przedsiębiorcę zarzut zatrzymania w ogóle nie niweczy roszczenia odsetkowego konsumenta.

W konsekwencji zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 455 k.c. i art. 481 § 1 k.c.

Z kolei w postanowieniu z dnia 8 maja 2024 r., C - 424/22, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaofiarowania przez tego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy.

Dlatego należało uwzględnić również zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 497 k.c. i art. 496 k.c.

W związku z uwzględnieniem tego zarzutu bezprzedmiotowy okazał się zarzut kasacyjny oparty na przepisach o przedawnieniu wzajemnego roszczenia pozwanego o zwrot świadczenia pieniężnego, które zostało objęte zarzutem zatrzymania.

Z tych względów Sąd Najwyższy w odniesieniu do skargi kasacyjnej powodów orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.

Nie było podstawy do uchylenia zaskarżonego wyroku w odniesieniu do orzeczenia o kosztach postępowania za obie instancje, gdyż rozstrzygnięcia o spornym, w niniejszym postępowaniu kasacyjnym, roszczeniu odsetkowym nie generowało w dotychczasowym postępowaniu przed Sądami obu instancji dodatkowych i samodzielnych kosztów procesu.

Sąd Najwyższy orzekł kasatoryjnie bowiem Sąd odwoławczy nie poczynił ustaleń faktycznych w odniesieniu do daty wymagalności roszczenia powodów, zaś prawidłowe zastosowanie prawa materialnego wymaga dokonanie kompletnych ustaleń faktycznych.

Władysław Pawlak

Paweł Grzegorzczak

Agnieszka Piotrowska

[PG]

[a.ł.]